

Nr 196

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av ändringar i Förenta Nationernas stadga; given Stockholms slott den 13 november 1964.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden den 13 november 1964, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Torsten Nilsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att riksdagen godkänner de av Förenta Nationernas generalförsamling den 17 december 1963 beslutade ändringarna i stadgans art. 23, 27 och 61. Dessa innebär att medlemsantalet i säkerhetsrådet ökas från elva till femton, varvid nödvändig majoritet för beslut enligt stadgans art. 27: 2 och 3 skall vara nio i stället för sju, samt att medlemsantalet i det ekonomiska och sociala rådet ökas från aderton till tjuvosju.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 13 november 1964.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler ministern för utrikes ärendena fråga om *godkännande av ändringar i Förenta Nationernas stadga* och anför därvid följande.

Enligt stadgans art. 23 består säkerhetsrådet av elva medlemmar, varav sex är icke ständiga medlemmar. Enligt art. 27: 2 och 3 krävs för säkerhetsrådets beslut i procedurfrågor bifall av sju medlemmar och i alla andra frågor av sju medlemmar, bland dem de ständiga medlemmarna. I art. 61 stadgas att det ekonomiska och sociala rådet består av aderton medlemmar, av vilka sex årligen väljs för en tid av tre år.

Enligt art. 108 i stadgan träder ändringar i denna i kraft för alla medlemmar av Förenta Nationerna när de antagits med två tredjedelars majoritet av generalförsamlingens medlemmar och, i den ordning som de olika staternas författningar föreskriver, ratificerats av två tredjedelar av Förenta Nationernas medlemmar, bland dem samtliga ständiga medlemmar av säkerhetsrådet. Envar av dessa kan sålunda hindra ikraftträdande av varje stadgeändring.

Under sitt adertonde möte antog Förenta Nationernas generalförsamling den 17 december 1963 två resolutioner (1991 A och B) angående utvidgning av säkerhetsrådet och det ekonomiska och sociala rådet samt fördelning av platserna i dessa organ. Röstsiffrorna var 97 (bland dem de nordiska länderna) mot 11 (Frankrike och östblocksländerna) samt 4 nedlagda (Förenta Staterna, Storbritannien, Sydafrika, Portugal) respektive 96 (bland dem de nordiska länderna) mot 11 (Frankrike och östblocksländerna) samt 5 nedlagda (Förenta Staterna, Kina, Storbritannien, Sydafrika, Portugal).

I resolution 1991 A, som avser säkerhetsrådet, beslutade generalförsamlingen, i enlighet med stadgans art. 108, om ändring i art. 23 och 27, in-

nebärande att medlemsantalet i säkerhetsrådet ökas från elva till femton, varvid nödvändig majoritet för beslut enligt stadgans art. 27: 2 och 3 skall vara nio i stället för sju. Medlemsstaterna anmodades att, i den ordning deras författningar föreskriver, ratificera dessa ändringar före den 1 september 1965. Vidare beslutades, att de tio icke ständiga medlemmarna skall väljas enligt följande fördelning: a) fem från afro-asiatiska stater; b) en från Östeuropa; c) två från Latinamerika; d) två från västeuropeiska och andra stater.

I resolution 1991 B, som avser det ekonomiska och sociala rådet, beslutade generalförsamlingen, likaledes i enlighet med stadgans art. 108, om ändring i art. 61, innebärande att medlemsantalet i rådet ökas från aderton till tjugosju. Medlemsstaterna anmodades även här att ratificera denna ändring före den 1 september 1965. Vidare beslutades, att de nio nytillkomna platserna i det ekonomiska och sociala rådet skall, utan att den nuvarande fördelningen påverkas, fördelas enligt följande: a) sju från afro-asiatiska stater; b) en från Latinamerika; c) en från västeuropeiska och andra stater.

Det må här anmärkas, att den i resolutionerna beslutade fördelningen av platserna inte omfattas av den ifrågasatta ratifikationen.

Under utskottsdebatten hävdade den sovjetiske delegaten, i enlighet med den traditionella sovjetiska ståndpunkten i denna fråga, att den ifrågasatta stadgeändringen icke kunde komma till stånd förrän Folkrepubliken Kina intagit sin rättmätiga plats i organisationen. Att ratificera en ändring, som för ikraftträdande fordrade Formosaregimens underskrift, vore att ge en form av erkännande av tanken på två Kina, vilket skulle vara helt främmande för den sovjetiska regeringen. Sovjetunionen frånföll emellertid senare under mötet detta villkor och väntas ratificera ändringarna.

De amerikanska, brittiska och franska delegaterna förklarade sin röstning med att de inte ansåg en utökning till mer än tretton platser i säkerhetsrådet och tjugofyra platser i det ekonomiska och sociala rådet vara befogad och att de därför önskat uppskjuta ett beslut. Den position de intagit fick dock ej uppfattas som prejudicerande i ratificeringsfrågan.

Generalförsamlingens resolutioner är resultatet av en mångårig utveckling, som här må kortfattat rekapituleras.

Den tidigare nämnda art. 108 utgör inte den enda möjlighet till ändringar som stadgan erbjuder. För att tillmötesgå önskemål från åtskilliga mindre stater infördes nämligen på San Fransisco-konferensen 1945 även en bestämmelse, som ger möjlighet att i särskild ordning företaga en mera omfattande översyn av stadgan. Art. 109 föreskriver sålunda, att en allmän konferens av organisationens medlemmar med ändamål att taga stadgan under omprövning må hållas på tid och plats, som fastställes genom beslut med två tredjedelars majoritet av församlingens medlemmar och ett sam-

stämmande beslut av sju medlemmar, oavsett vilka, av säkerhetsrådet. Enär ingen sådan konferens kommit till stånd före generalförsamlingens tionde årliga möte år 1955, upptogs frågan, enligt artikelns föreskrift, ex officio på dagordningen för detta möte.

Generalförsamlingen beslutade härvid tillsätta en kommitté bestående av samtliga FN:s medlemsstater, med uppdrag att i samråd med generalsekreteraren behandla frågan om fastställande av tid och plats för konferensen samt dess organisation och arbetsformer. Kommittén uppmanades avge förslag till generalförsamlingens tolfte möte. Säkerhetsrådet gav därefter på i art. 109 föreskrivet sätt sin anslutning till den av församlingen antagna resolutionen.

Från flera håll framfördes emellertid under debatten motstånd mot inkallandet av en allmän konferens. De nordiska staternas delegater anförde sålunda, att stadgan visserligen inte var ett fulländat dokument men att den likväl kunde anses väl motsvara sina syften; det var därför icke rådligt att inkalla en konferens, som av många skäl kunde befaras komma att sluta med ett misslyckande.

Kommittén har alltsedan dess avgivit rapport till nära nog varje ordinarie generalförsamlingsmöte och därvid framhållit att tidpunkten inte befunnits lämplig för anordnande av en dylik konferens.

Det stod följaktligen redan efter det tionde mötet klart att den andra av stadgan anvisade vägen för stadgeändring, jämlikt art. 108, var den enda praktiskt framkomliga. Redan vid det elfte mötet, år 1956, framlades också förslag om att, i enlighet med denna artikel, besluta om utökning av medlemsantalet i säkerhetsrådet, det ekonomiska och sociala rådet samt i den internationella domstolen. Åtgärden motiverades med att sexton nya medlemmar vunnit inträde i organisationen under det tionde mötet. Ehuru tanken vann principiell anslutning ställdes intet förslag under omröstning till följd av de invändningar som restes från Sovjetunionens och andra öststaters sida.

Under de tolfte och trettonde mötena år 1957 resp. 1958 fördes frågan endast obetydligt framåt. Vid det fjortonde mötet år 1959 anfördes från svensk sida bl. a., att den svenska delegationen var negativt inställd till tanken att öka antalet medlemmar i den internationella domstolen, vars aktuella sammansättning representerade de viktigaste civilisationstyperna och rättsordningarna. Ett juridiskt organ kunde icke fungera med tillräcklig effektivitet om det bestod av alltför många medlemmar, och en ökning av antalet domare borde endast ifrågakomma, därest detta blev ofrånkomligt med hänsyn till domstolens arbetsbörda. Däremot fanns det goda skäl för en stadgeändring som skulle medgiva en ökning av antalet icke ständiga medlemmar i säkerhetsrådet och av medlemmarna i det ekonomiska och sociala rådet. Särskilt beträffande sistnämnda organ fanns det starka motiv för ett utvidgat medlemskap, varigenom den afro-asiatiska

gruppen, som sedan år 1955 vuxit från elva till trettioen stater, skulle bli bättre representerad.

I en av församlingen år 1959 antagen resolution uttalades förhoppningen, att en stadgeändring avseende utvidgning av säkerhetsrådet och det ekonomiska och sociala rådet skulle komma till stånd snarast möjligt, samt beslutades, att frågan skulle behandlas även under påföljande möte.

Vid öppnandet av det femtonde mötet år 1960 vann sexton nya afrikanska stater inträde i organisationen, varigenom frågan fick ökad aktualitet. Försöken att nå en snabb och allmän enighet om utvidgningarna strandade även denna gång på Sovjetunionens bestämda motstånd. Intet av de förslag som framlades under debatten i det särskilda politiska utskottet blev antaget.

Frågan återkom därefter inte förrän vid det adertonde mötet 1963, på vars dagordning den begärts uppförd av ett femtiotal afrikanska och asiatiska stater. Resultatet blev de resolutioner (1991 A och B), för vilka inledningsvis redogjorts.

Departementschefen

Som framgått av vad jag här anfört är de rekommendationer, som generalförsamlingen nu gjort, resultatet av mångåriga strävanden, framför allt från de nytillkomna medlemsstaternas sida. Det ökade inflytande som dessa stater redan genom sin numerär tillvunnit sig i generalförsamlingen bör rimligen motsvaras av ett större inflytande även i säkerhetsrådet och det ekonomiska och sociala rådet. Detta får anses inte blott uppfylla ett rättvisekrav utan även utgöra ett politiskt intresse ur organisationens synpunkt. Sverige har genom åren stött dessa strävanden. De praktiska svårigheter som kan bli följderna av ett ökat medlemsantal i ifrågavarande organ får anses uppvägas av att fattade beslut erhåller en bredare förankring bland medlemsstaterna. Det må här erinras om att organisationens medlemsantal sedan år 1955 vuxit från 60 till 112 och med säkerhet kommer att stiga ytterligare.

Hittills har ett trettiotal medlemsstater — huvudsakligen afro-asiatiska — ratificerat ifrågavarande ändringar och antalet ratifikationer väntas under höstens generalförsamling växa i snabb takt. Såsom tidigare framhållits träder ändringarna i kraft sedan de ratificerats av två tredjedelar av medlemsstaterna, bland dem samtliga ständiga medlemmar av säkerhetsrådet.

Under återopandande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

godkänna de ändringar i Förenta Nationernas stadga för vilka jag redogjort.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Jan af Sillén